

Јелена Ђ. Лопичић Јанчић¹
Факултет за дипломатију и безбедност
Београд (Србија)
Љубица М. Васић²
Метрополитан Универзитет
Београд (Србија)

316.485.26:355.48(597:73)"1954/1975"
341.322.5(597)"1954/1975"
Прејледни научни рад
Примљен 21/07/2025
Измењен 27/08/2025
Прихваћен 28/08/2025
doi: [10.5937/socpreg59-60324](https://doi.org/10.5937/socpreg59-60324)

ВИЈЕТНАМСКИ РАТ: МЕЂУНАРОДНИ, КРИВИЧНОПРАВНИ И СОЦИОЛОШКИ АСПЕКТ

Сажетак: Ауторке рада анализирају вијетнамски рат са међународноправног, кривичноправног и социолошког аспекта, као и његов утицај на друштво уопште. Историјски посматрано, већина ратова била је праћена кршењима међународног и кривичног права, посебно у погледу поступања према цивилном становништву, ратним заробљеницима, рањеницима и болесницима. Вијетнамски рат представља један од најдрастичнијих примера систематског насиља и ратних злочина у модерној ери, при чему су бројни злочини остали без одговарајуће судске реакције, а тема је остала маргинализована у правној науци. Циљ је да се критички анализира правни оквир применљив на Вијетнамски рат, као и праксу (не)санкционисања ратних злочина у том рату.

Кључне речи: Вијетнамски рат, социолошки аспект, идеологија, ратни злочини

УВОД

Последице ратова и оружаних сукоба су увек биле велике. Људски губици, број погинулих и рањених, најочигледнији је и најтрагичнији аспект тих сукоба. Већину модерних ратова и оружаних сукоба прате тешка кршења међународног, кривичног и ратног права, укључујући ратне злочине извршене против цивилног становништва, рањеника, болесника и ратних заробљеника.

Према визији коју је изнео Алтисер (Althusser, 2009), држава не постоји тек као неутрална творевина, већ као невидљиви диригент чији је највиши циљ да обезбеди ритмично функционисање читавог система. Њена истинска моћ не лежи само у зградама власти већ у њеном монопољу над насиљем – у легитимној сили коју дозира по потреби и користи као тиши језик присиле. Из тог центра настају и савремене технике надзора, опсервације и контроле (Perišić, 2021, 2025). Војска не може да се

¹ jelenalopijicjancic@gmail.com; <https://orcid.org/0009-0007-7865-7714>

² vasic_ljubica@yahoo.com; <https://orcid.org/0009-0009-6985-7890>.

сагледава као пука борбена формација – она је била институција дубоко утемељена у класној хијерархији (Vasić, 2021, str. 17–18). Њена политичка улога у Сједињеним Државама (САД) није скривена, напротив, јасно је исписана на знамењима – као оданост антикомунистичкој догми и конзервативној идеји била је неписани али обавезујући закон. Неоконзервативизам у САД израстао је у нешто више од идеологије. Он је постао архитект геополитичке визије, у којој је Америка позвана да влада светом не толико као освајач, већ као „чувар реда“, чија се хегемонија представља као добротворна мисија.

Крај 19. века представљао је период у којем је дискурзивна матрица америчког мита о граници извршила снажан утицај на формулацију историографских парадигми и политичких стратегија. Овај идеолошки конструкт, уочљив у деловању Фредерика Џејмсона Тарнера и Теодора Рузвелта, функционисао је као хегемонијски наратив који је артикулисао колективно саморазумевање америчког друштва. Тарнерова теза о „затварању границе“ из 1893. године наметнула је потребу за редефинисањем националног развојног курса у условима окончања аграрне експанзије, док је Рузвелт, у складу са принципима социјалног дарвинизма, у својој политичкој реторици афирмисао биолошки и културни есенцијализам „чистокрвних“ Американаца (Vasić, 2021, str. 12). У овом оквиру, доктрина *Manifest Destiny* представљала је кључни нормативни образац и идеолошки инструмент легитимизације америчке експанзије. Доктрина је почивала на претпоставци историјске нужности територијалног ширења до „природних граница“, чиме се оправдавао процес просторне и политичке консолидације Сједињених Држава (Vasić, 2021, str. 12). Историјска конкретизација ове идеје уочава се у низу територијалних аквизиција: анексија Флориде (1819), куповина Аљаске (1867), као и у војном сукобу с Мексиком који је резултирао присаједињењем Новог Мексика и Калифорније. Након Другог светског рата амерички политички субјект трансформише своју геополитичку парадигму: изворни експанзионизам, ограничен на северноамерички континент, уступа место глобалној хегемонијској стратегији. Док је *Manifest Destiny* био израз геополитичког унутрашњег усмеравања, америчка спољна политика према Европи све до средине 20. века била је вођена принципом изолационизма (Vasić, 2021, str. 12–13).

Социокултурна димензија ове идеологије испољавала се кроз конзервативне нормативне структуре које су наглашавале интегритет породичне институције, родну подељеност друштвених улога, примат војне моћи, као и оданост протестантској етици „пристојности“. Иако је јавна артикулација ових вредности кулминирала у председничкој кампањи 1980. године, њихова политичка артикулација јавља се већ у Голдвотеровој кампањи (1964), наставља се избором Никсона (Nixon) 1968, а свој пуни хегемонијски израз достиже у ери Роналда Регана (Ronald Reagan), када нео-конзервативни дискурс постаје централна политичка матрица (Vasić, 2021, str. 13).

Анализа поствијетнамског периода показује да прихватљивост ових идеја није била искључиво условљена деловањем појединаца и конкретних историјских догађаја, већ структурним трансформацијама америчког друштва. Историјски гледано, прерогатив артикулације друштвених критеријума успеха и легитимитета почивао је у домену друштвено доминантних слојева, пре свега средње класе. Тај друштвени слој, захваљујући својој економској и политичкој моћи, успео је да изврши процес

идеолошке интернализације сопствених вредности у оквиру кључних институција – породице, образовног система и цркве. Ове институције деловале су као механизми социјализације и репродукције нормативних образаца, обезбеђујући међугенерациски пренос моралних и културних кодекса (Vasić, 2021, стр. 14).

У том контексту религија је имала функцију катализатора и симболичког легитиматора, пружајући идејни ресурс и емотивно-социјални капитал за очување и артикулацију вредности средње класе. Стога, овај период у америчкој историји аналитичари су користили да изучавају начин на који је артикулација мушкости у поствијетнамској Америци испреплетана са друштвеним структурама моћи и антикомунистичком идеологијом (Vasić, 2017). Релација између политике и религије у америчком друштву није се заснивала на пукој функционалној повезаности, већ на узајамном оснаживању: религија је обезбеђивала симболички ауторитет и конститутивни смисао, док је политика омогућавала институционалну експанзију и друштвену нормализацију ових вредности. Управо из тог разлога, процес уздицања средњокласних идеала на хегемонијски ниво нужно је подразумевао и реафирмацију религиозности, нарочито унутар протестантског, али и католичког корпуса (Vasić, 2021, стр. 14–15).

У контексту Вијетнамског рата, војска се појављује као класно стратификована институција, чије деловање превазилази оквиру пуке одбрамбено-репресивне структуре. Њена политичка функција била је несумњиво наглашена, што се манифестовало у имплицитној посвећености антикомунистичкој идеологији и конзервативном вредносном систему. Иако су унутар њених редова постојали појединци оријентисани ка прогресивним политичким ставовима, они су представљали маргинализовану мањину (Vasić, 2021, стр. 17).

Грамшијев (Gramsci) критички увид разграђује мит о наводној деполитизованости војске (Gramsci, 1971). Према њему, војска није уставно искључена из политичке сфере, већ њена мисија подразумева заштиту устава као правне форме државе и институционалног поретка. Такозвана неутралност војске, стога, само прикрива њену структурну наклоност реакционарним снагама. Овакво становиште потврђује тезу о војсци као државном апарату принуде, која не делује изван политичког простора, већ активно учествује у процесу репродукције хегемоније (Vasić, 2021, стр. 17).

Када је реч о савременом америчком неоконзервативизму, он би требало да се разуме не само као политичка идеологија усмерена на спољну политику, безбедност и одбрану већ и као свеобухватна геополитичка доктрина. Његова програмска оријентација подразумевала је анализу начина за очување и унапређење америчке војне супериорности, идентификацију стратешких региона од глобалног значаја и спречавање еманципације потенцијалних ривала на светској сцени (Vasić, 2017). Од времена администрације Роналда Регана (Ronald Reagan), неоконзервативизам добија видљив политички легитимитет, док са доласком Џорџа Буша (George W. Bush) на власт 2001. године постаје доминантни образац у вођењу државе. Унутар његове администрације, неоконзервативци и њима блиски униполаристички актери преузели су кључне позиције у сферама спољне политике, одбране и националне безбедности.

Идејна артикулација неоконзервативизма током деведесетих година 20. века изнедрила је концепт „хегемоније добре воље“ и заступала је неопходност константног

јачања америчких војних капацитета афирмишући доктрину превентивних интервенција као средства контроле претњи. Ови принципи у својој суштини представљају геополитичке постулате глобалног домета, чиме се савремени неоконзервативизам профилише као целокупна геополитичка стратегија хегемонијског карактера (Vasić, 2021, str. 17–18).

УТИЦАЈ РАТОВА НА ДРУШТВО КРОЗ ИСТОРИЈУ

Патриотизам новог доба више не може да буде слепа оданост застави, граници или боји пасоша, већ мора да буде прожет широм, хуманијом лојалношћу – оданошћу самом човечанству. То је морална заповест савременог света, слоган епохе у којој глобална савест почиње да надвлађава националне себичности. У том духу, књига *Профити изнад људи* Ноама Чомског (Noam Chomsky) истиче се као једно од кључних дела савремене критичке мисли, као оштра и немилосрдна анализа америчке идеолошке матрице која је послужила као тло за рат у Вијетнаму, али и за многе касније интервенције које су у историји остале забележене као политичке ране, а у стварности као људске трагедије. Чомски почиње своју расправу од појма идеологије, али не као апстрактне категорије, већ као стварне силе која обликује свет (Chomsky, 1993). За њега, идеологија није ограничена само на обележене диктатуре фашизма или комунизма, већ се јавља свуда где политички говор почиње да искривљује стварност. Сваки говор који уместо да тражи истину, пажљиво филтрира податке, ућуткује неслагање и своди јавну расправу на дозвољене оквире, јесте идеолошки говор (Vasić, 2021, str. 19–20). Идеологија није само оно што лажно обећава већ и оно што пажљиво прећуткује. Идеологија, према њему, није ни истина ни заблуда, већ механизам који одређује шта уопште може да се назове истином. Ако такав приступ прихватимо као методолошку водиљу, онда би требало да се суочимо са чињеницом да ниједно друштво није имуно на идеолошки говор. Где год постоје они који говоре у име свих, а делују у корист малобројних, идеологија проналази своје уточиште, без обзира на заставу, режим или политички поредак. И управо зато, критичка свест мора да остане будна, не само пред идеологијом „других“ већ и пред оном која говори на нашем језику, у наше име (Vasić, 2021, str. 19–20).

Ипак, иако су ове идеје представљале темељне доприносе у етичком и правном разматрању рата, све до друге половине 19. века нису добиле конкретну примену у облику обавезујућих међународноправних инструмената. Године 1856. усвојена је Париска декларација која представља први покушај да се регулишу правила поморског ратовања, посебно у вези са блокадама и запленама на мору. Суштински преокрет, међутим, наступио је 1864. године са усвајањем прве Женевске конвенције, којом је утемељено право на хуман третман и медицинску заштиту рањених и болесних војника, без обзира на њихову националну припадност (Loričić Jančić, 2011).

Овај развојни правац био је директно инспирисан страдањима у бици код Солферина и деловањем Анрија Динана (Henry Dunant), чија су хуманитарна настојања довела до оснивања Међународног комитета за помоћ рањеницима, претече

Међународног комитета Црвеног крста (Dunant, 1959). Затим Петроградска декларација из 1868. године, која је први пут забранила коришћење појединих типова муниције, као и Бриселска декларација из 1874. године, која, иако није ступила на снагу, представља важан допринос у кодификацији правила оружаних сукоба, нарочито у погледу заштите цивилног становништва (Kalshoven, 1971). Значајан допринос дао је Оксфордски приручник из 1880. године (Oxford Manual, 1880) који је Институт за међународно право формално усвојио као први систематизовани покушај утврђивања правила ратовања (Loričić Jančić, 2012). Посебно је истакнута забрана одмазде над цивилима, увођење казних санкција за дела против међународног ратног права, укључујући забрану одмазде над цивилима.

Важан искорак у хуманизацији рата представљале су Хашке конференције из 1899. и 1907. године. Другом конференцијом усвојено је тринаест конвенција, укључујући IV хашку конвенцију и Правилник о законима и обичајима рата на копну, који су кодификовали низ ограничења у вођењу рата, посебно у погледу заштите цивилног становништва, забране напада на небрањена места и колективног кажњавања (Hague Convention [IV] respecting the Laws and Customs of War on Land and its Annex: Regulations, 1907). Иако су те норме потписале све велике силе, Први светски рат показао је њихову недовољну применљивост и ефикасност (Best, 1994).

У међуратном периоду међународна заједница, под утицајем Друштва народа, усвојила је низ докумената којима се настојало ограничити средства и методе ратовања. Женевски протокол из 1925. забранио је употребу гасова и бактериолошких агенаса (Geneva Protocol, 1925), док је Бријан-Келогов пакт из 1928. прокламативно одбацио рат као средство решавања међународних спорова. Додатно, две Женевске конвенције из 1929. унапредице су положај рањеника, болесника и ратних заробљеника (Geneva Convention for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armies in the Field, 1929; Geneva Convention relative to the Treatment of Prisoners of War, 1929), а Лондонска поморска конвенција из 1930. покушала је да уреди питања поморског рата. Међутим, упркос правном напретку, све наведене норме грубо су прекршиле Немачка, Италија, Јапан и њихови савезници у Другом светском рату (Roberts & Guelff, 2000).

Током самог рата, у условима формалне правне празнине у погледу заштите цивилног становништва, Савезници су применом аналогije настојали да правила Женевске конвенције о поступању са ратним заробљеницима из 1929. прошире и на цивиле у окупираним територијама, што указује на растућу свест о потреби институционалне заштите ове најрањивије категорије (Forsythe, 2005, стр. 73–75).

Нажалост, у савременом свету ратови се настављају. Удео цивилног становништва у укупном броју жртава рата у Првом светском рату био је 5%, у Другом светском рату порастао је на 45%, у Корејском рату на 85%, а у Вијетнаму на 95% (Andrassy, 1976, стр. 595).

МЕЂУНАРОДНОПРАВНИ И КРИВИЧНОПРАВНИ АСПЕКТ РАТА У ВИЈЕТНАМУ

Ниједна идеологија, ма колико богата и убедљива у свом теоријском оквиру, не тријумфује само снагом сопственог садржаја. Ниједна мисао, ниједан систем уверења не постаје друштвено жив и политички моћан једино својом унутрашњом логиком или моралним позивом. Амерички историчари, естетичари и књижевни критичари упозоравали су на једну истину која делује једноставно, али је дубоко радикална: ниједна вредност није универзално важећа, ниједан морал није по природи ствари праведан, а ниједан идејни оквир није сам по себи убедљив. Свака мисао, да би заживела као колективна стварност, мора да пронађе свој одјек у срцима и интересима одређених друштвених група. Тек када те групе – носиоци одређеног друштвеног и политичког утицаја – препознају у тој идеји нешто што их одражава, штити или уздиже, она почиње да делује, да кружи као друштвена енергија. Другим речима, идеологија не живи у апстрактном простору, већ у конкретним заједницама које јој удишу живот, дају јој језик, форму и на крају – моћ (Vasić, 2021, str. 42). Ако једна идеја жели да се попне на престо друштвене доминације, она мора да се угнезди управо тамо где настају политичке одлуке – унутар слојева који располажу институционалном снагом да те идеје преточе у законе, стратегије или јавне вредности. Да бисмо разумели како је одређена идеологија обележила савремени ток америчке историје – нарочито у поствијетнамској ери – не можемо да се зауставимо на именима и датумима. Морамо да погледамо дубље: у друштвену биографију самих идеја, у историју класа које су их пригрлиле, у струје које су их, често неприметно, вратиле у срж друштвеног поретка. Отуд се и поставља кључно питање: зашто су баш одређене идеје, у одређеном историјском часу, наишле на толики одјек? Зашто баш тада, у том тренутку, друштво отвара врата једној идеолошкој конструкцији, чинећи је господарем свог политичког хоризонта?

Историја Сједињених Држава, ако се посматра кроз призму концепта *Manifest Destiny*, сведочи о једној трајној законитости: моћ да се дефинише мерило успеха, вредности, па и самог друштвеног идентитета, увек је припадала доминантној класи. У дугом низу америчке прошлости, тај друштвени слој имао је своје лице у фигури средње класе – класе која није само економски оспособљена већ је у стању да обликује и културну мапу нације (Vasić, 2021, str. 42).

Вијетнамски рат је вођен двадесет година, и завршио се 1975, падом проамеричког режима у Сајгону. Рат представља специфичан пример несразмерне примене силе, масовног страдања цивилиа и контроверзне улоге међународног права у условима асиметричног ратовања. Сукоб између Северног Вијетнама и Јужног Вијетнама, уз активну интервенцију САД и њених савезника, отворио је бројна питања из области међународног и кривичног права, укључујући заштиту цивилног становништва, рањеника, болесника и третман ратних заробљеника и примену Женевских конвенција из 1949. године (Petković, 1965).

Процењује се да је страдало преко четири милиона људи, од којих је већина изгубила живот током ваздушних напада америчких и савезничких снага (Obrenović,

1973). Посебну тежину злочинима придају акције ваздушних снага САД, током којих је употребљено преко седам милиона тона експлозива – више него током целог Другог светског рата (Kolendić, 1963). У тим нападима интензивно су коришћене напалм бомбе и различита хемијска средства, што је довело до трајне девастације аграрних подручја, шума и пашњака (Vuković, 1979, str. 163–165). Последице таквих напада, укључујући контаминацију земљишта, и даље су присутне.

Међународна јавност је са великим негодовањем реаговала на ове догађаје. У том контексту, 1966. године у Шведској је основан Међународни трибунал за ратне злочине, познат као Раселов суд, јер је иницијативу дао филозоф Бертран Расел (Bertrand Russell), и уз подршку писца Жан-Пола Сартра (Jean-Paul Sartre),³ који је током заседања у Стокхолму и Копенхагену, јавно осудио САД за агресију и ратне злочине извршене у Вијетнаму. Иако није имао званични правни мандат, Раселов суд представљао је значајну форму грађанске правде и међународног моралног отпора. Он је први скренуо пажњу шире јавности на систематско бомбардовање цивилних циљева, употребу хемијског оружја, мучења и масакре. Раселов трибунал поставио је темеље за касније облике тзв. народних или алтернативних трибунала и утицао на развој критичке дискусије о одговорности великих сила за извршене злочине у ратовима и оружаним сукобима (Russell Tribunal: Trial at Stockholm and final trial in Copenhagen, 1969).

У покушају да умањи сопствену одговорност, Сједињене Државе су тврдиле да њихова војска поступа у складу са интерним правилима која забрањују вршење ратних злочина (Paust et al., 1999). Да би се некако оправдала пред светском јавношћу за масовне ратне злочине као и да колико-толико умањи одговорност, Сједињене Државе су навеле да је њихова војска поступала по свом Правилнику о ратним злочинима који забрањује извршење ратних злочина и других кривичних дела. Наведено је да „је у питању прљави рат обе зараћене стране, али постоји разлика у следећем: 1) на комунистичкој страни био је прљави рат, који је ствар званичне политике, док на страни Јужног Вијетнама и Америке прљави рат је био ствар појединачних акција, а не и службене политике и 2) појединцима на америчкој страни који су извршили ратне злочине и повреду ратног права било је суђено и били су кажњени, док на комунистичкој страни такав поступак није познат“ (Levie, 1992, str. 206–207).

Према званичним подацима, у периоду од 1. јануара 1965. до 31. јануара 1973. евидентиран је 241 случај ратних злочина које су извршили амерички војници (Hammond, 1998). За 160 случајева, након што је спроведена истрага, констатовано је да нису у питању кривична дела, па је даљи кривични поступак обустављен. Према доступним подацима, у периоду од 1965. до 1973. године, амерички војни судови су на основу Једнообразног војног правног законика (Glahn, 1996) осудили 201 војника за ратне злочине над вијетнамским цивилима (Lewy, 1978). Ова кривична дела укључивала су убиства, силовања, мучења и систематско уништавање имовине, чиме је грубо прекршено не само америчко већ и међународно право о оружаним сукобима и заштити цивила (Bilton & Sim, 1992).

Због ограничене дужине текста, укратко ћемо дати неколико случајева који се односе на ратне злочине извршене током Вијетнамског рата, где су лица извршила

³ Један од судија овог трибунала био је наш историчар, академик Владимир Дедијер (1914–1990).

ратне злочине против лица заштићена Женевским конвенцијама из 1949, а чије су потписнице биле Сједињене Државе.⁴

Један од најдрастичнијих примера ратног злочина представља масакр у селу Ми Лај (My Lai), где је америчка јединица под командом поручника Вилијама Л. Келија (William L. Calley) извршила убиство око 150 цивила. Суђење Келију одржано је пред америчким војним судом у Форт Бенинг, у држави Џорџија (Forth Benning, Georgia), 1971. године. Првобитно је осуђен на доживотну казну затвора, али му је казна потом ублажена на 20, па затим на 10 година затвора. На крају, 1974. године пуштен је на условну слободу, након што је провео свега три и по године у кућном притвору. Овај случај остао је један од најпознатијих симбола страдања цивилног становништва у Вијетнамском рату и изазвао је дубоке моралне и правне контроверзе широм света (Friedman, 1972, str. 1703–1706).

Суђење воднику Волтеру Грифену (Walter Griffen) одржано је пред америчким војним судом у Сједињеним Државама у јулу 1968. године. Том приликом је осуђен за ратни злочин над цивилним становништвом и рањеницима, након што је 4. априла 1967. године издао наређење свом воду да убије ненаоружане цивиле и рањене особе у Вијетнаму током повлачења. Првобитно је осуђен на 10 година затвора, али му је казна другостепеном одлуком ублажена на седам година тешког рада (Reisman & Antoniou, 1994).

Суђење воднику Михаелу Шварцу (Private Michael Schwartz) одржано је у Сједињеним Државама у октобру 1971. године, а оптужени је терећен за убиство 16 вијетнамских цивила, што је квалификовано као ратни злочин против цивилног становништва. Првостепени суд га је осудио на доживотну казну затвора, међутим, другостепени суд, по уложеној жалби, преиначио је пресуду и ублажио казну на само једну годину тешког рада. Оваква правна завршница изазвала је бројне критике у јавности и међу стручњацима, с обзиром на несразмеру између тежине извршеног дела и изречене казне у другостепеном поступку (Wells, 1984, str. 102–105).

Случај капетана Ернеста Л. Медине (Ernest L. Medina) представља једно од најпознатијих и најконтроверзнијих суђења у вези са ратним злочинима извршеним током Вијетнамског рата. Суђење је одржано пред америчким војним судом у Форт Мекферсону, у држави Џорџија (Fort McPherson, Georgia), септембра 1971. године. Медина је био оптужен за ратни злочин против цивилног становништва, који је обухватао издавање наређења својим подређенима за напад на село Ми Лај у Вијетнаму. Био је оптужен и зато што је знао да су његови војници почели да убијају недужно цивилно становништво, а он то није спречио, иако је могао. У тој операцији погинуло је преко 100 вијетнамских цивила. Суд је Медину ослободио 22. септембра 1971. године. Овај случај изазвао је снажне реакције како у академским круговима, тако и у широј америчкој јавности, постављајући бројна етичка и правна питања о командној одговорности, ефикасности војног правосуђа и поштовању међународног и кривичног права у савременим оружаним сукобима (Goldstein, Marshall, Schwartz, 1979, str. 459–468).

⁴ Сједињене Америчке Државе су потписале Женевске конвенције 1949. године, а ратификовале 9. јуна 1955. године.

Упркос бројним документованим ратним злочинима извршеним од стране САД током Вијетнамског рата, кривична одговорност појединаца пред домаћим судовима остала је изузетно ограничена. Веома мали број америчких војника и официра био је процесуиран, а још мањи број је заиста осуђен. Посебно је значајно да у доступној америчкој правној литератури не постоје примери осуђујућих пресуда за командну одговорност, иако је управо овај правни институт првобитно развијен у САД након Другог светског рата (Bassiouni, 2013). Ова појава остаје нерешено питање у америчкој кривичноправној науци, јер се ни у научним ни у званичним изворима не даје објашњење за њено изостајање (Parks, 1973).

Неки аутори сматрају да је америчка јавност, под утицајем трауматичних искустава из Вијетнама, била емотивно паралисана, што је онемогућило критичку и прогресивну расправу о командној одговорности и њеној примени (Eckhardt, 1982). У том контексту, постоје претпоставке да би покретање поступака против високих војних старешина, у складу са принципима командне одговорности, произвело дале-косежне политичке импликације. То би, наиме, значило признање да су злочини били системски део војне и политичке стратегије Сједињених Држава, а не појединачни ексцеси (Chomsky, 1993). Због тога су ратни злочини извршени у Вијетнаму остали без адекватне судске санкције, чиме је целокупна истина о томе маргинализована и временом истиснута из доминантног правног и јавног дискурса. Ова тема данас готово да не постоји у савременој америчкој кривичноправној литератури.

УТИЦАЈ ВИЈЕТНАМСКОГ РАТА НА ДРУШТВО И КУЛТУРУ У СЈЕДИЊЕНИМ ДРЖАВАМА

Према устаљеном мишљењу, моћ се често појављује као тамна страна слободе – њена сенка, њен антипод. У политичком речнику држава са снажним институционалним апаратом, то је уобичајена представа: што је моћ већа, то је слобода мања. Ипак, када је реч о такозваној популарној моћи – оној која извире из маса, из гласова који се не могу утишати – слобода није њена супротност, већ сестра, савезница, њен блиски одраз у огледалу борбе. Јер, шта је слобода, ако не могућност да се супротставимо терету туђег богатства и утицаја? Без те моћи – моћи отпора, пркоса, достојанства – слобода је празна љуска. Данас, борба за правду више не значи једноставно кресање државне моћи у корист демократских механизма. У савременом свету, изазвати структуре које управљају капиталом, земљом и дигиталним сферама – значи закорачити у опасност. Ти механизми власти су постали сложени, неухватљиви, често невидљиви. Али исто тако, не чинити ништа, остати нем пред неправдом, представља далеко већу опасност – опасност од друштвеног и људског закржљавања, од губитка саме идеје слободе.

Историја није пука збирка догађаја, она је хроника непокорених снова. Кроз векове, људи нису ћутке прихватили беду као судбину. Вођени визијом нечег бољег, они су устајали против услова који су им били наметнути. А понекад, када неправда постане суровија од страха, када покорност више не гарантује ни голи живот, отпор се рађа као нужност, као једина преостала нада. То није само питање инстинкта већ

плод сложеног споја: гнева који тиња, наде која не одумири, и организације која даје облик ономе што је до тада било само осећај. Између беса, визије и заједништва крије се снага која покреће историју. Снага која понекад, када више нема шта да се изгуби, постаје семе преображаја (Vasić, 2021, str. 62–63).

Примера ради, кроз Бодријаров (Baudrillard) приступ анализи књижевних текстова насталих након рата у Вијетнаму поимање стварности подсећало је на игре симулакрума, или сенке онога што је некад било реално. Управо кроз ту призму сагледава се и рат у Вијетнаму, који добија облик другачији од оног уобичајеног, више него сукоб оружја и тела, он се разоткрива као сцена која има дубљу, прикривену намеру. Иза спектакла насиља, иза уигране улоге непомирљивих противника који делују као да се боре за опстанак, открива се скривено саучесништво. Јер, у основи, они нису толико непријатељи један другоме, колико саборци у заједничком подухвату: искорењивању нечег трећег, недовољно изреченог, али очигледно опасног. Циљ није победа једне стране, већ обострана, систематска ликвидација онога што претходи модерној друштвености – уништење племенских, задружних веза, облика симболичке размене, језика, самоуправљања. Рат је, дакле, средство којим се тај свет брише, не би ли се на његовим рушевинама могао изградити поредак, било комунистички, било капиталистички, свеједно. Иронија је у томе што они који рат оправдавају, могу да нађу утеху у чињеници да, иако симулакрум, он није ништа мање ужасан. Страдање је стварно, бол је телесна, а мртви – и те како стварни. Оно што је, међутим, нестало, јесте сама суштина антагонизма, некадашња идеолошка озбиљност сукоба. Уместо истинске супротности, остаје само сенка борбе – празан облик који и даље убија (Vasić, 2020, str. 17–18).

На трагу Бодријара, Вијетнамски рат можемо посматрати и као биополитички врхунац модерности и као улазак у постмодерну (Perišić, 2025, str. 262). Вијетнамски рат је, према Дугину (Dugin), оголио настајање неолиберализма, транскапитала и постиндивидуе (Perišić, 2021). Наиме, иако се ратом бранио колонијални систем и супротстављало деколонијализацији, дакле, бранио се модерни надзор над телом и животом човека и заједнице, поразом САД у том рату није се завршио биополитички надзор него је он добио нове и опасније димензије. „Биополитика у модерни, као моћ институција над животом и телом појединца“ од Вијетнамског рата дефинитивно постаје постмодерна економија, при чему се државе и нације увлаче у катао глобализације помоћу транскапитала (Perišić, 2023, str. 429). Још је у модерној епохи дошло до настанка једног новог субјекта – *homo economicusa*. Он је потпуно различит од *homo juridicusa*, али на такав начин да се почиње реализовати нова светска хијерархија у односима доминације (Perišić, 2025, str. 259–260, 262).

Што се тиче културне сцене у САД, током седамдесетих и осамдесетих година 20. века, она се развијала у сенци болног наслеђа Вијетнамског рата, представљајући својеврстан наставак узаврелих шездесетих, тачније, периода обележеног политичком побуном и књижевним иновацијама што нам данас омогућава да анализирамо дела америчких драмских аутора из различитих теоријских перспектива, без ограничавања на строго жанровске класификације. Могло би да се нагласи да је завршетак Хладног рата довео до преиспитивања америчке улоге у свету, јер је структура њене глобалне моћи почела да се укршта са процесима ерозије сопствене националне слике (Vasić, 2021, str. 7–9).

Кристофер Бигсби (Christopher Bigsby) указује на то да је до седамдесетих и осамдесетих година 20. века америчко позориште било под снажним утицајем политичких и културних турбуленција које су датирале из шездесетих, што је довело до значајних промена у сценској уметности (Bigsby, 1999). Те промене резултирале су развојем драме која се отуђује од реалистичких приказа, тежећи ка антиреалистичким формама како би прекинула са илузијом стварности на сцени. Овај став је делио и Мартин Еслин (Martin Esslin), који наглашава да се у постмодерној драми све више експериментише са структуром приче и разградњом карактера (Esslin, 1976). Ови драмски експерименти су разнолики, док неки остају блиски реалистичком моделу, други прибегавају потпуно алтернативним, нерепрезентативним средствима с циљем продубљеног тумачења актуелних друштвених и политичких појава (Vasić, 2017, стр. 368). У исто време, позориште у Сједињеним Државама почиње да преиспитује однос између аутентичности и глуме, посебно у контексту изградње и разумевања личног и колективног идентитета, што је био један од доминантних мотива током седамдесетих и осамдесетих година. Према Бигсбију, у овом периоду на површину избија дубоки утицај једног од најболнијих историјских догађаја у америчком искуству – утицај Вијетнамског рата. Док су политика и медији тај рат почели да сагледавају кроз процес ревизије, позориште је понудило сопствени, суштински различит митолошки одговор. Осветљавајући догађаје који су често били ван домашаја рационалног поимања и дубоко трауматични, драма је користила рат као сценску метафору, чиме је утицала на формирање идентитета како на индивидуалном тако и на друштвеном нивоу, и током самог конфликта, али и у његовој непосредној послератној етапи (Vasić, 2021, стр. 368).

Рад Ричарда Слоткина (Richard Slotkin) помаже у разумевању начина на који је Америка изменила митолошку и историјску матрицу свог националног идентитета (Slotkin, 1992). И док Слоткин посебно наглашава како мит о граници обликује америчку националну идеологију и историју, мање се говори о томе како сви ти фактори утичу на формирање маскулинитета. Мајкл Паренти (Michael Parenti) је истицао да, према једној хипотези, ако дође до промене у идентитету (Parenti, 1993), онда се и концепт мушкости и рода генерално мења (Vasić, 2017, стр. 373–374). Историјски гледано, ставови и уметничке реакције на рат и сложене конфликте често су тумачени као начин на који појединац и друштво покушавају да се идентификују са конфликтима и позиционирају у односу на њих. У том контексту, можемо да кажемо да су се књижевна дела из овог периода развијала у постмодерном амбијенту, у којем се, како указује Фредрик Џејмсон (Fredrick Jameson), догађа убрзано повлачење историчности. То доводи до појаве субјекта који више није способан да на смислен начин обухвати или репрезентује сопствено искуство, остајући заробљен у пољу симулације, односно у ономе што је Сартр описао као дезинтеграцију свакодневице и њеног рационалног тока (Vasić, 2021, стр. 7–9).

ЗАКЉУЧАК

Историјска искуства, од античког до савременог доба, потврђују континуитет оружаних сукоба као кључног фактора у обликовању политичких и друштвених односа, али и као извора масовних страдања, посебно цивила, ратних заробљеника,

рањеника и болесника. Вијетнамски рат остаје један од примера кршења међународног и кривичног права у другој половини 20. века, посебно у односу на Женевске конвенције из 1949. године, чије последице у 21. веку и даље имају дубок утицај на теоријске, политичке и правне токове. Са теоријског становишта, овај сукоб подстакао је развој критичких приступа међународном праву, нарочито у оквиру концепата неправедних ратова и теорија које наглашавају доминацију великих сила у креирању и примени правних норми. Политички, искуство Вијетнама довело је до појаве „вијетнамског синдрома“ који је утицао на америчку и светску политику према војним интервенцијама, оснажио глобалне антиратне покрете и делегитимисао једностране војне акције мимо механизма Уједињених нација. Правне последице биле су нарочито изражене у развоју међународног хуманитарног права. Злочини против цивилног становништва, употреба хемијских средстава попут „Agent Orange“-а и разарање животне средине указали су на озбиљна ограничења тадашњег права и створили потребу за његовим даљим развојем. Суђења попут случаја поручик Кели за масакр у Ми Лају, представљала су прве примере примене принципа командне одговорности, после случаја генерала Јамашите (Gen. Yamashita) после Другог светског рата, што је касније постало темељ међународног кривичног права и праксе *ad hoc* трибунала (ICTY, ICTR). Ова искуства убрзала су и доношење нових инструмената, укључујући Конвенцију о забрани хемијског оружја (1993), као и ширу афирмацију индивидуалне и командне кривичне одговорности. У 21. веку расправа је додатно проширена на увођење појма „екоцид“ као могуће нове категорије међународног злочина, при чему се управо вијетнамско искуство наводи као полазна тачка. Учешће Сједињених Држава у Вијетнамском рату било је обележено бројним ратним злочинима. Иако су бројни докази документовани у јавности и литератури, кривична одговорност пред америчким правосуђем остала је ограничена: већина извршилаца никада није процесуирана, док су осуђени добијали блаже казне или бивали ослобађани. Овакав приступ указује не само на институционалне и правне слабости већ и на политички и друштвени отпор суочавању са сопственом одговорношћу. Последично, правна заштита жртава остала је недовољна, а питање ефикасне превенције будућих кршења отворено. Вијетнамски рат, у том смислу, означио је својеврсну победу *homo economicus*-а над *homo juridicus*-ом, што се наставило у процесу глобализације и трансформисало у савремену кризу права, друштва и међународног поретка. Стога је проучавање Вијетнамског рата не само историјски и социолошки релевантно већ и од суштинског значаја за развој међународног и кривичног права. Оно потврђује неопходност афирмације начела да ниједан појединац, без обзира на свој положај, не сме бити изнад закона, јер управо тај принцип представља основу очувања мира, људске безбедности и стабилног међународног правног поретка.

Jelena Đ. Lopičić Jančić¹
Faculty of Diplomacy and Security
Belgrade (Serbia)

Ljubica M. Vasić²
Metropolitan University
Belgrade (Serbia)

THE VIETNAM WAR: INTERNATIONAL, CRIMINAL LAW, AND SOCIOLOGICAL ASPECTS

(Translation *In Extenso*)

Abstract: The paper analyzes the Vietnam War from the perspective of international law, criminal law, and sociology, as well as its broader impact on society in general. Historically, most wars have been accompanied by violations of international and criminal law, especially regarding the treatment of civilian population, prisoners of war, the wounded, and the sick. The Vietnam War stands as one of the most drastic examples of systematic violence and war crimes in the modern era, with many crimes remaining without an adequate judicial response, while the topic itself has been marginalized in jurisprudence. This paper aims to critically examine the legal framework applicable to the Vietnam War, as well as the practice of (non-)sanctioning war crimes committed during that war.

Keywords: Vietnam war, sociological aspect, ideology, war crimes

INTRODUCTION

The consequences of wars and armed conflicts have always been huge. Human losses, the number of victims and the wounded, are the most obvious and most tragic aspect of those conflicts. Modern wars and armed conflicts are accompanied by grave violations of international law, criminal law and war law, including war crimes committed against civilian population, the wounded, the sick and prisoners of war.

According to the vision presented by Althusser (Althusser, 2009), the state does not exist solely as a neutral creation, but as an invisible conductor whose ultimate aim is to provide the rhythmical functioning of the entire system. Its true power does not lie only in government buildings, but in its monopoly over violence – in the legitimate force dosed as necessary and used as a quivering language of coercion. It is from this centre that modern technologies of surveillance, observation and control emerge (Perišić, 2021, 2025). The

¹ jelenalopijcjanic@gmail.com; <https://orcid.org/0009-0007-7865-7714>

² vasic_ljubica@yahoo.com; <https://orcid.org/0009-0009-6985-7890>.

military cannot be seen as a mere combat formation – it was an institution deeply founded in class hierarchy (Vasić, 2021, pp. 17–18). Its political role in the United States of America (USA) is not hidden; on the contrary, it is clearly written on the symbols – as loyalty to the anti-communist dogma and conservative idea, it was an unwritten but binding law. In the USA, neo-conservatism has grown into something more than ideology. It has become an architect of the geopolitical vision in which the USA is designed to rule the world not as a conqueror, but as an “order keeper”, whose hegemony is presented as a charitable mission.

The end of the 19th century was a period in which the discursive matrix of the American frontier myth had a strong effect on the formulation of historiographic paradigms and political strategies. This ideological construct, visible in the acting of Frederick Jackson Turner and Theodore Roosevelt, functioned as a hegemonic narrative that articulated collective self-understanding of the US society. Turner’s “frontier thesis” from 1893 imposed the need for redefining the national developmental course in the conditions of the end of agrarian expansion, while Roosevelt, in line with the principles of social Darwinism, in his political rhetoric affirmed biological and cultural essentialism of “pureblood” Americans (Vasić, 2021, p. 12). Within this framework, the Manifest Destiny doctrine constituted the key normative pattern and ideological instrument of legitimizing the US expansion. This doctrine relied on the assumption of historical necessity of territorial expansion to “natural frontiers”, which justified the process of territorial and political consolidation of the United States (Vasić, 2021, p. 12). Historical actualization of this idea can be seen in a number of territorial acquisitions: annexation of Florida (1819), purchase of Alaska (1867), as well as the armed conflict with Mexico, which resulted in the annexation of New Mexico and California. After the Second World War, the US political subject transformed its geopolitical paradigm: original expansionism, limited to the North American continent, was replaced by the global hegemonic strategy. While the Manifest Destiny doctrine was an expression of the geopolitical domestic direction, the US foreign policy towards Europe was guided by the principle of isolationism throughout to the mid-20th century (Vasić, 2021, pp. 12–13).

The socio-cultural dimension of this ideology was manifested through conservative normative structures that emphasized the integrity of the family institution, the gender division of social roles, the primacy of military power, as well as loyalty to the protestant ethics of “decency”. Although the public articulation of these values culminated in the 1980 presidential campaign, their political articulation emerged already in Goldwater’s campaign (1964), continuing with Nixon’s appointment (1968) and reaching its full hegemonic expression in Ronald Reagan’s era, when the neo-conservative discourse became a central political matrix (Vasić, 2021, p. 13).

The analysis of the post-Vietnam period shows that the acceptability of these ideas was not solely conditioned by the acting of individuals and specific historical events, but also by the structural transformations of the US society. Historically speaking, the prerogative of articulating social criteria of success and legitimacy lay in the domain of socially dominant classes, primarily the middle class. This social stratum, thanks to its economic and political power, managed to conduct the process of ideological internalization of own values within key institutions – family, educational system and the church. These institutions acted as mechanisms of socialization and reproduction of normative patterns, ensuring an inter-generational transfer of moral and cultural codes (Vasić, 2021, p. 14).

Within that context, religion had a function of a catalyst and a symbolic legitimizer, providing an ideological resource and emotional-social capital for preserving and articulating the middle-class values. Therefore, this period in the US history was used by analysts to explore the way in which the articulation of masculinity in the post-Vietnam USA was intertwined with social structures of power and the anti-communist ideology (Vasić, 2017). The relation between politics and religion in the US society was not founded on a mere functional connection, but on mutual empowerment: religion provided symbolic authority and a constitutive meaning, while politics ensured institutional expansion and social normalization of these values. This is exactly the reason why the process of raising middle-class ideals to the hegemonic level inevitably implied the re-affirmation of religiosity, particularly within the protestant, as well as catholic corpus (Vasić, 2021, pp. 14–15).

In the Vietnam War context, the military appears as a class-stratified institution whose acting goes beyond the frameworks of a mere defending and repressive structure. Its political function was undoubtedly pronounced, which was manifested in the implicit commitment to the anti-communist ideology and the conservative value system. Although in its ranks there were individuals oriented towards progressive political attitudes, they constituted a marginalized minority (Vasić, 2021, p. 17).

Gramsci's critical insight deconstructs the myth about the alleged depoliticization of the military (Gramsci, 1971). In his opinion, the military is not constitutionally excluded from the political sphere, but its mission implies protecting the constitution as a legal form of the state and the institutional order. The so-called neutrality of the military, therefore, only hides its structural inclination towards reactionary forces. This attitude supports the thesis about the military as a state apparatus which does not act outside political space, but actively participates in the hegemony reproduction process (Vasić, 2021, p. 17).

As for the US modern neo-conservatism, it should be understood not only as a political ideology oriented towards foreign policy, security and defence, but also as a comprehensive geopolitical doctrine. Its programmatic orientation implied the analysis of the method for preserving and improving the US military superiority, the identification of strategic regions of global importance, and the prevention of the emancipation of potential rivals on the world scene (Vasić, 2017). With Ronald Reagan's administration, neo-conservatism assumed visible political legitimacy, while in 2001, when George W. Bush came to power, it became a dominant pattern in governing the state. Within Bush's administration, the neo-conservatives and the unipolar actors close to them took over key positions in the spheres of foreign policy, defence and national security.

The conceptual articulation of neo-conservatism during the 1990s gave rise to the concept of "hegemony of goodwill" and it advocated the necessity of constantly strengthening the US military capacities by promoting the doctrine of preventive interventions as an instrument of threat control. These principles in their essence constitute geopolitical postulates with a global reach, thus profiling modern neo-conservatism as an overall geopolitical strategy of hegemonic character (Vasić, 2021, pp. 17–18).

IMPACT OF WARS ON SOCIETY THROUGHOUT HISTORY

New age patriotism can no longer be blind loyalty to the flag, frontier or colour of the passport, but must be permeated by broader, more humane loyalty – faithfulness to mankind itself. It is a moral order of the modern world, the slogan of the epoch in which global consciousness is beginning to overcome national selfishness. In that spirit, Noam Chomsky's book *Profit over People* stands out as one of the key works of modern critical thought, as a blunt and ruthless analysis of the American ideological matrix that served as the ground for the Vietnam War, as well as for many subsequent interventions remaining recorded as political wounds in history, and as human tragedies in reality. Chomsky begins his debate from the concept of ideology, not as an abstract category, but as a real power shaping the world (Chomsky, 1993). To him, ideology is not limited only to the specific dictatorships of fascism or communism, but it also emerges wherever the political speech begins to distort reality. Any speech that, instead of seeking truth, carefully filters data, silences disagreement and reduces public debate to permitted frameworks, is ideological speech (Vasić, 2021, pp. 19–20). Ideology is not only what is falsely promised, but also what is carefully kept quiet. According to him, ideology is neither truth nor misconception, but a mechanism determining what can be called truth at all. If we accept this approach as a methodological guideline, we should face the fact that no society is immune to ideological speech. Wherever there are those speaking on behalf of all and acting to the benefit of the few, ideology finds its refuge regardless of the flag, regime or political order. And that is exactly why critical consciousness must remain awake, not only in front of the ideology of "others", but also in front of the ideology speaking in our language, on our behalf (Vasić, 2021, pp. 19–20).

Nevertheless, although these ideas represented fundamental contributions in the ethical and legal consideration of the war, it was not until the second half of the 19th century that they were actually applied in the form of binding international law instruments. The year of 1856 saw the adoption of the Declaration of Paris, which constitutes the first attempt to regulate the rules of naval warfare, particularly in terms of blockades and seizures at sea. The essential turning point, however, ensued in 1864 with the adoption of the first Geneva Convention, which lay the foundations of the right to humane treatment and medical protection of wounded and sick soldiers regardless of their national affiliation (Lopičić Jančić, 2011).

This developmental course was directly inspired by the heavy casualties in the battle of Solferino and the actions of Henry Dunant, whose humanitarian efforts led to the foundation of the committee for helping wounded soldiers, the predecessor of the International Committee of the Red Cross (Dunant, 1959). Furthermore, the Saint Petersburg Declaration of 1868 was the first to prohibit the use of certain types of ammunition, while the Brussels Declaration of 1874, although it was not enforced, constitutes an important contribution to the codification of the rules of armed conflicts, particularly in relation to protecting civilian population (Kalshoven, 1971). An important contribution was also made by the Oxford Manual from 1880, which was formally adopted by the Institute of International Law as the first systematize attempt of establishing the rules of warfare (Lopičić Jančić, 2012). What was particularly emphasized was the prohibition of reprisals against civilians,

the introduction of criminal sanctions for acts against international war law, including reprisals against civilians.

An important impetus to war humanization were the Hague Conferences in 1899 and 1907. At the second conference, thirteen conventions were adopted, including the Hague Convention IV and the Rules on Laws and Customs of War on Land regulating a number of restrictions in warfare, particularly in relation to protecting civilian population, prohibiting attacks on undefended places, and collective punishment (Hague Convention [IV] respecting the Laws and Customs of War on Land and its Annex: Regulations, 1907). Although these norms were signed by all great powers, the First World War proved their insufficient applicability and efficiency (Best, 1994).

In the period between the two wars, the international community, encouraged by the League of Nations, adopted a series of documents which tried to restrict warfare instruments and methods. The Geneva Protocol of 1925 prohibited the use of gases and bacteriological agents (Geneva Protocol, 1925), while the 1928 Briand-Kellogg Pact proclaimed to refuse war as a means of resolving international disputes. In addition, two Geneva Conventions from 1929 improved the position of the wounded, the sick and prisoners of war (Geneva Convention for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armies in the Field, 1929; Geneva Convention relative to the Treatment of Prisoners of War, 1929), while the London Naval Convention from 1930 attempted to regulate the matters of naval war. However, despite such legal progress, all the above-listed norms were gravely violated by Germany, Italy, Japan and their allies in the Second World War (Roberts & Guelff, 2000).

During the war itself, in the conditions of the formal legal gap regarding the protection of civilian population, the Allies applied analogy in trying to extend the rules of the 1929 Geneva Convention relative to the Treatment of Prisoners of War to civilians in the occupied territories as well, which points to the increasing awareness of the necessary institutional protection of this most vulnerable category (Forsythe, 2005, pp. 73–75).

Unfortunately, wars continue in the modern world. The share of civilian population in the total number of casualties in the First World War was 5%, while in the Second World War increased to 45%, in the Korean War to 85%, and in the Vietnam War to 95% (Andrassy, 1976, p. 595).

INTERNATIONAL LAW AND CRIMINAL LAW ASPECTS OF THE VIETNAM WAR

No ideology, no matter how rich and convincing it is in its theoretical framework, triumphs only with the power of its own content. No thought and no system of beliefs become socially alive and politically powerful only through its internal logic or moral call. The US historians, aestheticians and literary critics warned about a truth that looked simple, but was in fact deeply radical: no value is universally valid, no moral is just by the nature of things, and no ideological framework is convincing in itself. Every thought, in order to live as collective reality, must find its echo in the hearts and interests of certain social groups. Only when these groups – bearers of a certain social and political influence – recognize in that idea something that reflects, protects or advances them, it starts acting, circulating as

social energy. In other words, ideology does not live in abstract space, but in specific communities which instil life into it, give it language, form and, eventually – power (Vasić, 2021, p. 42). If an idea wants to ascend the throne of social domination, it must be nested exactly where political decisions are made – within the classes with the institutional strength to turn those ideas into laws, strategies or public values. To understand how a certain ideology has marked the modern course of the US history – particularly in the post-Vietnam era – we cannot stop only at names and dates. We must look more deeply: into the social biography of the ideas themselves, into the history of classes embracing it, into the currents which, often unnoticed, returned them to the core of the social order. Hence, the key question arises: why do certain ideas, at a specific historical moment, encounter such an echo? Why does society exactly then, at that moment, open its doors to an ideological construction, making it the master of its political horizon?

The history of the United States, if seen through the prism of the Manifest Destiny concept, testifies about a permanent rule: power to define the measure of success, values and even social identity itself, has always belonged to the dominant class – the class that is not only economically enabled, but also able to shape the nation's cultural map (Vasić, 2021, p. 42).

The Vietnam War lasted for twenty years and ended in 1975 with the fall of the pro-American regime in Saigon. The war is a specific example of disproportional application of force, mass suffering of civilians and the controversial role of international law in the conditions of asymmetric warfare. The conflict between North Vietnam and South Vietnam, along with the active intervention of the USA and its allies, raised numerous questions from the field of international and criminal law, including the protection of civilian population, the wounded and the sick, and the treatment of prisoners of war and the application of the 1949 Geneva Conventions (Petković, 1965).

It is estimated that there more than four million casualties, most of which were killed during the air strikes by the US and ally forces (Obrenović, 1973). Special weight to the crimes was added by the actions of the US air forces, during which more than seven million tons of explosives were used – more than during the entire Second World War (Kolendić, 1963). In those attacks, napalm bombs and different chemical substances were intensively used, which led to the permanent devastation of the agrarian regions, forests and pastures (Vuković, 1979, pp. 163–165). The consequences of these attacks including soil contamination, are still present.

The international public reacted with huge indignation to these events. In that context, the International Tribunal for War Crimes was founded in Sweden in 1966, also known as Russell Tribunal, because the initiative for it was made by philosopher Bertrand Russell with the support of Jean-Paul Sartre, who during the sessions in Stockholm and Copenhagen publicly accused the USA of aggression and war crimes committed in Vietnam.³ Although it did not have an official legal mandate, Russell Tribunal was an important form of civil justice and international moral resistance. It was the first to draw attention of the broader public to the systematic bombardment of civilian targets, the use of chemical weapons, tortures and massacres. Russell Tribunal laid the foundations for subsequent forms of so-called people's

³ One of the judges of this tribunal was the Serbian historian, SASA academician Vladimir Dedijer (1914–1990).

or alternative tribunals and encouraged the development of a critical discussion about the responsibility of great powers for crimes committed in wars and armed conflicts (Russell Tribunal: Trial at Stockholm and final trial in Copenhagen, 1969).

In an attempt to reduce its own responsibility, the USA claimed that its army acted in line with the internal rules which prohibited the commission of war crimes (Paust et al., 1999). To justify itself somehow in the eyes of the world public for the mass crimes and to reduce its responsibility as much as possible, the USA stated that its army acted by the War Crimes Regulations prohibiting the commission of war crimes and other criminal acts. It was stated that “there was a dirty war on both conflicted sides, but the difference was in the following: 1) the communist side waged a dirty war which was the matter of official politics, while for South Vietnam and the USA, the dirty war was the matter of individual actions, and not of the official politics, and 2) the individuals on the US side who committed war crimes and violated war law were tried and punished, while the communist side did not see such treatment” (Levie, 1992, pp. 206–207).

According to the official data, in the period between 1st January 1965 and 31st January 1973, as many as 241 cases were registered of war crimes committed by the US soldiers (Hammond, 1998). In 160 cases, after the investigation, it was stated that those were not criminal acts and further criminal proceedings were suspended. According to the available data, in the period from 1965 to 1973, according to the Uniform Military Law Code (Glahn, 1996), the US military courts convicted 201 soldiers for war crimes against Vietnamese civilians (Lewy, 1978). These criminal acts included murders, rapes, tortures and systematic destruction of property, which gravely violated not only American, but also international law regarding armed conflicts and the protection of civilians (Bilton & Sim, 1992).

Due to the limited length of this text, we will give a brief overview of several cases involving war crimes committed during the Vietnam War, where were crimes were committed against the persons protected by the 1949 Geneva Conventions also signed by the USA.⁴

One of the most drastic examples of war crimes is the massacre in the village of My Lai, where an American unit commanded by Lieutenant William L. Calley killed about 150 civilians. Calley was court-martialled in Fort Benning, Georgia, 1971. His initial life sentence having been modified to a term of 20 years and then further reduced to ten. In 1974, he was released and then served three and a half years of house arrest. This case remains one of the best-known symbols of the suffering of civilian population in the Vietnam War and caused deep moral and legal controversies throughout the world (Friedman, 1972, pp. 1703–1706).

The trial against Staff Sergeant Walter Griffen was held before the US Military Court in July 1968. He was convicted of the war crime against civilian population and the wounded after having ordered his platoon to kill unarmed civilians and wounded people in Vietnam during the retreat on 4th April 1967. His initial ten-year sentence was modified by the second-instance court to seven years' hard labour (Reisman & Antoniou, 1994).

Private Michael Schwartz, who stood trial in the USA in October 1971, was charged with killing 16 Vietnamese civilians, which was qualified as a war crime against civilian population. The court of first instance sentenced him to life in prison, but the court of

⁴ The United States of America signed the Geneva Conventions in 1949 and ratified them on 9th June 1955.

second instance, after his appeal, modified the sentence into one year's hard labour. This legal ending provoked plenty of criticism in public and among experts, having in mind the disproportion between the gravity of the committed act and the decision made in the second-instance proceedings (Wells, 1984, pp. 102–105).

The case of Captain Ernest L. Medina is one of the best-known and most controversial trails in relation to the war crimes committed during the Vietnam War. The trial was held before the US Military Court in Fort McPherson, Georgia) in September 1971. Medina was charged with the war crime against civilian population which involved giving an order to his soldiers to attack the village of My Lai in Vietnam. He was also charged with knowing that his soldiers had begun killing innocent civilian population, but he had not stopped it despite being able to. In that operation, more than 100 Vietnamese civilians were killed. The court acquitted Medina on 22nd September 1971. This case provoked fierce reactions both in the academic circles and in the broader US public, raising numerous ethical and legal questions about command responsibility, efficiency of the military judiciary, and the respect for international and criminal law in modern armed conflicts (Goldstein, Marshall, Schwartz, 1979, pp. 459–468).

Despite numerous documented war crimes committed by the USA during the Vietnam War, criminal responsibility of individuals before domestic courts remained extremely limited. Very few US soldiers and officers stood trial and even fewer were actually convicted. It is particularly important that in the available US legal literature there are no cases of the convicting decisions for command responsibility, although this very legal institute was originally developed in the USA after the Second World War (Bassiouni, 2013). This phenomenon remains an unsolved question in the US criminal law science because neither scientific nor official sources provide an explanation for its absence (Parks, 1973).

Some authors believe that the American public, influenced by the traumatic experiences from Vietnam, was emotionally paralyzed, which prevented a critical and progressive debate about command responsibility and its application (Eckhardt, 1982). In that context, there are assumptions that initiating proceedings against high-ranking army commanders, in line with the principles of command responsibility, would produce far-reaching political implications. Namely, it would mean admitting that crimes were the system part of the US military and political strategy and not isolated incidents (Chomsky, 1993). That is why war crimes committed in Vietnam had no adequate judicial sanction, which marginalized the overall truth about it and, with time, displaced it from the dominant legal and public discourse. Today, this topic is almost non-existent in the modern US criminal law literature.

IMPACT OF THE VIETNAM WAR ON SOCIETY AND CULTURE IN THE USA

It is a rooted opinion that power often emerges as a dark side of freedom – its shadow, or its antipode. In political terms, the state with a strong institutional apparatus is a common perception: the greater power is, the smaller freedom becomes. However, when speaking of so-called popular power – arising from masses, from the voices that cannot be silenced – freedom is not its opposite, but its sister, its ally, its close reflection in the mirror of struggle.

What is freedom if not the possibility to counter the burden of someone else's wealth and influence? Without that power – power of resistance, defiance and dignity – freedom is an empty shell. Today, the fight for justice no longer means simply reducing government power in favour of democratic mechanisms. In the modern world, challenging the structures that run capital, the country and digital spheres means stepping on the dangerous ground. These mechanisms have become official, elusive, often invisible. However, in the same way, doing nothing and staying mute to injustice is a far greater danger – the danger of social and human retardation, of the loss of the very idea of freedom.

History is not a mere collection of events, but a chronicle of unconquered dreams. Through centuries, people did not silently accept misery as their destiny. Guided by the vision of something better, they rose against the conditions imposed on them. Sometimes, when injustice becomes more ruthless than fear, when submission no longer guarantees bare life, resistance arises as a necessity, as the only remaining hope. It is not only a matter of instinct, but the fruit of a complex combination: simmering wrath, undying hope and organization that gives shape to what was previously only a feeling. Between anger, vision and togetherness, history-moving strength hides. Strength that sometimes, when there is nothing else to be lost, becomes the seed of transformation (Vasić, 2021, pp. 62–63).

For example, through Baudrillard's approach to the analysis of the literary texts written after the Vietnam War, understanding reality resembled the simulacrum games or shadows of what used to be real. It is exactly through this prism that the Vietnam War is perceived, assuming a shape different from the usual one, and more than a conflict of weapons and bodies, it is revealed as a scene with a deeper, hidden intention. Behind the spectacle of violence, behind the well-played role of irreconcilable opponents that seem to be fighting for survival, hidden complicity is revealed. Namely, in essence they are not enemies to each other as much as they are fellow fighters in a joint feat: eradicating something third, insufficiently articulated, but obviously dangerous. The aim is not the victory of one side, but of both sides, the systematic liquidation of what precedes modern sociability – destruction of tribe and collective ties, forms of symbolic exchange, language, self-government. Therefore, war is a means of erasing that world so as to enable building an order on its ruins, either communist or capitalist one, it is all the same. Ironically, those who justify war can find consolation in the fact that, although a simulacrum, it is by no means less horrible. Suffering is real, pain is physical, while the dead are more than real. However, what has disappeared is the very essence of antagonism, former ideological seriousness of conflicts. Instead of a true opposite, only a shadow of the fight remains – an empty form that still keeps killing (Vasić, 2020, pp. 17–18).

In line with Baudrillard's approach, the Vietnam War can also be seen as a biopolitical peak of modernity and as an entry into post-modernity (Perišić, 2025, p. 262). According to Dugin, the Vietnam War exposed the emergence of neoliberalism, transcapital and the post-individual (Perišić, 2021). In fact, although the war served to defend the colonial system and to oppose decolonization, i.e., to defend modern surveillance over the body and life of man and community, the US defeat in that war did not put an end to biopolitical surveillance; on the contrary, it acquired new and more dangerous dimensions. "Since the Vietnam War, biopolitics in modernity, as the power of institutions over the life and body of an individual" has definitely become a post-modern economy, whereas countries and nations are sucked

into the cauldron of globalization with the aid of transcapital (Perišić, 2023, p. 429). The modern epoch has seen the emergence of yet another new subject – *homo economicus*. He is completely different from *homo juridicus*, but in such a manner that a new world hierarchy is beginning to form in the domination relations (Perišić, 2025, pp. 259–260, 262).

As for the US cultural scene during the 1970s and the 1980s, it developed in the shadow of the painful legacy of the Vietnam War, constituting a specific continuation of the turbulent 1960s, the period marked by political rebellion and literary innovation, which today makes it possible to analyze the works of American playwrights from different theoretical perspectives, without being limited to strictly genre classifications. It could be emphasized that the end of the Cold War led to the re-examination of the US role in the world, because the structure of its global power began to intersect with the erosion processes of its own national image (Vasić, 2021, pp. 7–9).

Christopher Bigsby asserts that until the 1970s and the 1980s, the American theatre was strongly influenced by political and cultural turbulences dating back to the 1960s, which led to significant changes in stage art (Bigsby, 1999). Those changes resulted in the development of drama which becomes alienated from realistic depictions and strives towards anti-realistic forms in order to dispel the illusion of reality on the stage. This approach was shared by Martin Esslin, who stresses that in post-modern drama, there is an increase in experimenting with the story structure and character deconstruction (Esslin, 1976). These drama experiments are diverse; while some stay closed to the realistic model, others resort to completely alternative, non-representative means, aiming at a deepened interpretation of current social and political phenomena (Vasić, 2017, p. 368). At the same time, the United States theatre begins re-examining the relationship between authenticity and acting, especially in the context of building and understanding personal and collective identities, which was one of the prevailing motives during the 1970s and the 1980s. According to Bigsby, a deep impact of one of the most painful historical events in the US society emerges in this period – the impact of the Vietnam War. While politics and media began perceiving that war through the revision process, the theatre offered its own, essentially different mythological answer. By casting light on the events that were often beyond the reach of rational understanding and deeply traumatic, drama used the war as a stage metaphor, thus leading to the formation of identity both at individual and social levels, during the conflict itself and its immediate post-war stage (Vasić, 2021, p. 368).

Richard Slotkin's work helps to understand the manner in which the USA changed the mythological and historical matrix of its national identity (Slotkin, 1992). While Slotkin particularly emphasizes how the frontier myth shapes the American national ideology and history, he devotes less attention to how all these factors affect the formation of masculinity. (Michael Parenti points out that, according to one hypothesis, if there was some change in identity (Parenti, 1993), the concept of masculinity and gender also had to change in general (Vasić, 2017, pp. 373–374). Historically speaking, attitudes and artistic reactions to war and complex conflicts have often been interpreted as a manner in which individuals and society try to identify themselves with conflicts and to take their position towards them. In that context, we can say that literary works from this period developed in the post-modern setting, in which, as indicated by Fredrick Jameson, accelerated withdrawal of historicity occurred. That leads to the emergence of the subject that is no longer able to

encompass or represent its own experience in a meaningful way, thus remaining trapped in the field of simulation, i.e., in what Sartre described as disintegration of everyday life and its rational course (Vasić, 2021, pp. 7–9).

CONCLUSION

Historical experiences from antiquity to modern times, confirm the continuity of armed conflicts as key factors in shaping political and social relations, but also as a source of mass suffering, particularly of civilians, prisoners of war, the wounded and the sick. The Vietnam War remains one of the examples of the violation of international and criminal law in the second half of the 20th century, especially in terms of the Geneva Convention from 1949, whose consequences still have a deep impact on theoretical, political and legal trends in the 21st century. Theoretically speaking, this conflict encouraged the development of a critical approach to international law, particularly within concepts of unjust wars and the theories stressing the domination of great powers in the creation and application of legal norms. In political terms, the Vietnam experience led to the emergence of the “Vietnam syndrome” that affected the US and world politics towards military interventions, strengthened global anti-war movements, and de-legitimized one-sided military actions opposing the mechanisms of the United Nations. Legal consequences were particularly pronounced in the development of international humanitarian law. Crimes against civilian population, the use of chemical substances such as “Agent Orange” and the destruction of the environment pointed to serious limitations of law at the time and created the need for its further development. Trials such as the case of Lieutenant Calley for the My Lai massacre, were the first examples of the application of the command responsibility principle since the case of General Yamashita after the Second World War, which subsequently became the foundation of international criminal law and practice of *ad hoc* tribunals (ICTY, ICTR). These experiences also accelerated the adoption of new instruments, including the Chemical Weapons Convention (1993), as well as broader promotion of individual and command criminal responsibility. In the 21st century, this debate was further extended to the introduction of the concept of “ecocide” as a potential new category of international crime, whereas the Vietnam experience is stated as a starting point. The US participation in the Vietnam War was marked by numerous war crimes. Although plenty of evidence was documented in public and in literature, criminal responsibility remains limited before the US judiciary: most perpetrators were never prosecuted, while the convicted ones received lighter sentences or were released. This approach points not only to institutional and legal weaknesses, but also to political and social resistance to confronting own accountability. Consequently, legal protection of victims remained insufficient, while the question of efficient prevention of future violations was raised. In that respect, the Vietnam War marked a specific victory of *homo economicus* over *homo juridicus*, which continued in the globalization process and transformed into a modern crisis of law, society and international order. That is why studying the Vietnam War is not only relevant historically and sociologically, but it is also of crucial importance for the development of international and criminal law. This acknowledges the necessity of promoting the principle that no individual, regardless of their position, must not be above the law, because this principle exactly constitutes the foundation of preserving peace, human security and a stable international legal order.

REFERENCES/ЛИТЕРАТУРА

- Althusser, L. (1971). *Lenin and Philosophy and Other Essays*, New York: Monthly Review Press.
- Andrassy, J. (1976). *International Law*. Zagreb: Školska knjiga. [In Croatian]
- Bassiouni, M. C. (2013). *Introduction to International Criminal Law* (2nd ed.). Leiden: Martinus Nijhoff Publishers.
- Best, G. (1994). *War and Law Since 1945*. Oxford: Oxford University Press.
- Bigsby, C. (1999). *Contemporary American Playwrights*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bilton, M., Sim, K. (1992). *Four Hours in My Lai*. London: Penguin Books.
- Chomsky, N. (1993). *Rethinking Camelot: JFK, the Vietnam War, and U.S. Political Culture*. Boston: South End Press.
- Dunant, H. (1959). *A Memory of Solferino*. Geneva: ICRC.
- Eckhardt, W. (1982). Command Criminal Responsibility: A Plea for a Workable Standard. *Military Law Review*, 97, 1–34. Available at: https://irlaw.umkc.edu/faculty_works/259 accessed on June 25, 2025.
- Esslin, M. (1976). *An Anatomy of Drama*, New York: Hill and Wang.
- Forsythe, D. P. (2005). *The Humanitarians: The International Committee of the Red Cross*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Friedman L. (1972). *The Law of War, a Documentary History*, II, New York: Random House.
- Geneva Convention for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armies in the Field (1929).
- Geneva Convention Relative to the Treatment of Prisoners of War (1929).
- Glahn, G. Von (1996). *Law among Nations: An Introduction to Public International Law*. Boston: Allyn and Bacon Press.
- Goldstein, J., Marshall, B., Schwartz, J. (1979). *The My Lai Massacre and its Cover-Up*. New York.
- Gramsci, A. (1971). *Selections from the Prison Notebooks* (eds.: Quinton Hoare and Geoffrey Nowell-Smith). New York: International Publishers.
- Hague Convention (IV) *Respecting the Laws and Customs of War on Land and its Annex: Regulations* (1907).
- Hammond, W. M. (1998). *Reporting Vietnam: Media and Military at War*. Lawrence, Kansas: University Press of Kansas.
- Kalshoven, F. (1971). *Belligerent Reprisals*. Leyden: A. W. Sijthoff.
- Kolendić, A. (1963). *The Small Dirty War: The Struggle of the People of South Vietnam*, Belgrade: Sedma sila. [In Serbian]
- Levie, H. S. (1992). *Terrorism in War: The Law of War Crimes*. New Port.
- Lewy, G. (1987). *America in Vietnam*. New York: Oxford University.
- Lopičić-Jančić, J. (2011). Convention For the Amelioration of the Condition of the Wounded in Armies in the Field, Geneva, 22nd August 1864. *Crimen – Časopis za krivične nauke*, 1, 107–115. [In Serbian]
- Lopičić-Jančić, J. (2012). *The Status of the Wounded and Sick in International and Criminal Law*. Belgrade: Muzej žrtava genocida. [In Serbian]

- Lopičić-Jančić, J. (2017). International legal protection of wounded, sick and medical personnel, *Nacionalni interes, Časopis za nacionalna i državna pitanja*, 1, 141–170. [In Serbian]
- Obrenović, M. (1973). *Crimes Accuse – Events in and around Vietnam*. Novi Sad: Prosveta. [In Serbian]
- Paust, J., Bassiouni, M. C., Sadat, L. N., Scharf, M. P., Zagaris, B. (1999). *International Criminal Law: Cases and Materials*. Durham.
- Parenti, M. (1993). *Land of Idols: Political Mythology in America*. New York: St. Martin's.
- Parks, W. H. (1973). Command Responsibility for War Crimes. *Military Law Review*, 62.
- Perišić, S. (2021). Dugin's deconstruction of postmodernity – postliberalism and postpolitics. *Sociološki pregled*, 55 (3), 887–907. DOI: [10.5937/socpreg55-33252](https://doi.org/10.5937/socpreg55-33252)
- Perišić, S. (2023). The crisis of the west, Russia's resistance and war – paradigmatic changes in the world. *Sociološki pregled*, 57 (2), 424–448. DOI: [10.5937/socpreg57-42989](https://doi.org/10.5937/socpreg57-42989)
- Perišić, S. (2025). Biopolitical society of control and postindividual. In: M. J. Mihajlović (eds.), *A Person in the Modern World – Identity, Heteronomy, and Violence – the Kosovo and Metohija Case*, 257–272. Priština – Leposavić: Institut za srpsku kulturu; Beograd: Akademija za nacionalnu bezbednost; Simferopolj – Ruska Federacija: KFU V. I. Vernadski. [In Serbian]
- Petković, R. (1965). Political Components of the Conflict in Vietnam. *Međunarodni problemi*, 1, 81–95. [In Serbian]
- Protocol for the Prohibition of the Use in War of Asphyxiating, Poisonous or Other Gases, and of Bacteriological Methods of Warfare (Geneva Protocol) (1925).
- Reisman, M., Antoniou, C. (1994). *The Law of War*. New York: Vintage Books.
- Roberts, A., Guelff, R. (Eds.). (2000). *Documents on the Laws of War*. Oxford: Oxford University Press.
- Russell Tribunal: *Trial at Stockholm and final trial in Copenhagen* (1969). Beograd: Prosveta. [In Serbian]
- Slotkin, R. (1992). *Gunfighter Nation: The myth of the Frontier in Twentieth Century America*. New York: Harper Collins.
- The Laws of War on Land (Oxford Manual), 1880, Institute of International Law. Available at: <https://ihl-databases.icrc.org>, accessed on June 26, 2025.
- Vasić, Lj. (2020). *American Political Theatre*. Kragujevac: Faculty of Philology and Arts. University of Kragujevac. [In Serbian]
- Vasić, Lj. (2021). *American post-Vietnam Male Identity*. 2nd edition. Kragujevac: Faculty of Philology and Arts. University of Kragujevac. [In Serbian]
- Vasić, Lj. (2017). Theatrical response to the Vietnam War – Construction of Masculinity in the post-Vietnam America. In: D. Bošković and M. Lojanica (eds). *America*. Kragujevac: Filološko-umetnički fakultet. Univerzitet u Kragujevcu. [In Serbian]
- Vuković, P. (1979). *Armed Interventions*. Belgrade: Politika. [In Serbian]